

Dr. Anton Polšak, Zavod RS za šolstvo

UPORABA SLIKOVNO-VIZUALNEGA PRI GEOGRAFIJI

UVOD

Predmet preučevanja in obravnave geografije je pokrajina. Ker te navadno ne moremo opazovati in preučevati neposredno, se zatekamo k posrednim metodam in oblikam, kot je npr. razno slikovno gradivo. Tako so pri pouku geografije in s tem seveda v učbenikih, nepogrešljive fotografije, slike, zemljevidi, grafikoni in druge vrste ilustrativnega gradiva. V prispevku se omejujemo zlasti na slikovno gradivo (fotografije), vzporednico z umetnostjo pa smo poiskali v izbranih primerih umetniških slikarskih del, ki nosijo na zunaj lepo vidne geografske informacije. Na koncu smo na kratko zapisali nekaj ugotovitev o slikovnem gradivu v izbranih geografskih učbenikih.

RAZPRAVA

Pri geografiji uporabljamo zlasti fotografije v različnih oblikah (natisnjene na papir v učbenikih, revijah, poštah razglednicah itd., pa tudi fotografije na filmih, diapozitivih, prosojnicah ipd. ali pa v elektronski obliki), ki so namenjene neposrednemu ogledu ali posrednemu prikazovanju s projekcijami. Pri tem je lahko motivacijski, estetski in likovnoumetniški vtis različen, a geografska sporočilnost ostaja dokaj nespremenjena. V prispevku tako obravnavamo izbrano slikovno gradivo, ki obravnava pokrajino z različnih zornih kotov, predpostavka pa je, da lahko samo vsebino (fotografijo, sliko ipd.) predstavimo na različne načine.

Z geografskega vidika so najbolj uporabne upodobitve pokrajine, ki jim v umetnosti pravijo kar krajina ali pejzaž. Tudi delitev na urbano in neurbano krajino je geografom

blizu in obe sta lahko enakovredno uporabimo tudi v geografske namene. Lahko pa že iz zapisanega razberemo, da je pokrajina za geografte to, kar je za umetnost krajina.

Po splošni opredelitvi je **krajina** ali **pejzaž** upodobitev, na kateri je najpomembnejša pokrajina. Krajino glede na motiv delijo v likovni umetnosti na več vrst. V osnovi ločijo urbano in neurbano krajino. Med prvo sodita npr. veduta in panorama, ki po navadi prikazujeta širši pogled, arhitekturni pogled pa je navadno omejen na določen objekt. Med neurbanimi krajinami v likovni umetnosti ločujejo razne pejzaže, npr. gorski, gozdni, morski ipd., če gre za širši razgled, pa gre tudi tu za panoramo. Za geografijo ta delitev ni toliko pomembna, saj se naravne in družbene prvine (po)krajine prepletajo, geografija pa jih že po definiciji obravnava celostno. Podobno je tudi v (likovni) umetnosti, kjer lahko tudi določena veduta, panorama ali pejzaž vključuje neurbane oziroma urbane prvine ter človeške in živalske figure, a le-te navadno igrajo podrejeno vlogo.

Poglejmo si primer Cézannove slike Gora Saint-Victoire, ki je ob mnogih drugih (in umetniško enako vrednih) le naključni primer za možen geografski pogled (sliki 1 in 2).

Za prvo sliko lahko ugotovimo, da je slikar premišljeno naredil nasprotje med daljno pokrajino in drevesom v ospredju, s čimer je na prefinjen način prišlo do izraza daljne in bližnje, levo in desno. Sorazmernost med vtisom prostranosti, višino in globino daje sliki polnost in mirnost. Občutimo prostranost doline z viaduktom: veliko razdaljo med hišo v ozadju in vrhom gore, poleg tega pa tudi merimo veliko višinsko razliko, in to z drevesom v sredini slike. Kontrast med navpičnim in vodoravnim je umirjen z

Sliki 1 in 2: Paul Cézanne: Gora Saint-Victoire in viadukt čez dolino reke Arc (1882–1885, olje na platnu, 65,5 x 81,7 cm, hrani Metropolitanski muzej v New Yorku, in druga istega avtorja, 1885–1887, olje na platnu, 67 x 92 cm, hrani Courtauld Institute Galleries v Londonu.) Vir: medmrežje: <http://url.zbirka.net/?wt15xh54g> in <http://url.zbirka.net/?lgeqwkx> (25. 4. 2013).

mnogimi črtami, med drugim tudi s tistimi, s katerimi je razdeljeno pobočje. Razen osrednjega drevesa so vsa druga nagnjena, najbolj nagnjena pa se že nekoliko približa pobočju in diagonalno narisani cesti. Ta cesta pa že spominja na dolg obris pogorja. Pogorje zariše v vznožju vodoravno začrtane linije, ki ji nato sledi oddaljeni viadukt. Podobno kot je množica drobnih osi omogočila pretvorbo navpičnega v vodoravno, je gradacija barve med toplim in hladnim, temnim in svetlim omogočila oblikovanje rahločutne celote. Deloma z linijami, še bolj pa z barvami je avtor poudaril tudi globino. S tankočutno pozornostjo v razlikovanju drobnih potez čopiča odkrijemo, da poudarijo zdaj barvo, zdaj obliko.

Če velja podobno za drugo sliko, je stvar razprave v okviru umetnosti, gotovo pa ni nepomemben podatek, da je Cézanna ta gora močno pritegnila in jo v obdobju 1882–1906 velikokrat upodobil na svojih slikah.

Z geografskimi očmi spoznamo pokrajino ob reki Arc v provinci Aix-en Provence. Zvemo, da je poleg reke in ceste še železnica, ki poteka prav prek viadukta v ozadju. Pa da je tu še gora Saint Victoire (1011 m), visoka in neporasla, ki se polagoma spušča v dolino. Da je slikar naslikal goro pravzaprav s strani in da je le-ta del daljšega pogorja, pa s slike ni mogoče razbrati. Več o pokrajini pove druga slika, kjer slikar med drugim jasno odkriva silhueto gore in lepo prikaže nekaj podrobnosti rabe površja.

Za razliko od idealistične ali včasih kar romantične upodobitve so geografiji bližje realistične krajine, ki imajo včasih že pravo dokumentarno vrednost. Moramo pa na tem mestu omeniti še eno stično točko med umetnostjo in geografijo, in to so pokrajinske fotografije, ki imajo lahko tudi umetniško vrednost. Po vsebini gre torej za (po)krajino, a ima ta poleg neposrednih geografskih tudi posredno razvidne umetniške prvine. Slednjega je v naših geografskih učbenikih razmeroma malo, saj avtorji sledijo zlasti geografski sporočilnosti fotografij, ne bi bilo pa narobe, prej celo zaželeno, da bi bilo več fotografij narejenih tudi z umetniškim pridihom. A najprej se kratko pomudimo pri zgodovinskem orisu krajinarstva, ki je lahko zanimivo tudi za geografe.

KRATEK ORIS SLOVENSKEGA KRAJINARSTVA

Upodobitve pokrajine niso nekaj novega, ampak se kot glavni ali stranski element pojavljajo že pri zelo starih

Slika 3: Veduta Ptuja (Foto: A. Polšak, 2007.)

slikarskih upodobitvah in reliefih in mozaikih, zelo zgodaj se pojavijo tudi zemljevidi v različnih oblikah in na različnih materialih. Ker širina problematike presega namen tega prispevka, se omejujemo le na nekaj ključnih oziroma izbranih virov, ki zajemajo le slikovno gradivo.

V tem smislu gotovo ne smemo preskočiti srednjeveške in novoveške upodobitve pokrajine, naselij in gradov v raznih listinah in pozneje tiskanih delih. Poleg Vischerjeve topografije Štajerske (*Topographia Ducatus Stiriae*) je gotovo najbolj pomembna (in tudi obsežna) Valvasorjeva *Slava vojvodine Kranjske* (1689) z izvrstnimi upodobitvami ljudi, običajev, gradov, naselij in pokrajin; v tej zvezi omenimo le bakrorez Cerknškega jezera v njegovi 4. knjigi. Gre za vire, ki še zdaleč niso zgodovinska domena in jih lahko uporabimo tudi za namen pouka geografije in drugih predmetov. Vzporedno s temi deli skoraj pozabljammo na vedutno usmerjene slikarje, kot sta bila npr. Janez Karel Schütz (1745–1800) in Lovro Janša (1749–1812), ki mu pripisujejo *Pokrajino z razvalinami*. Iz tega časa sta gotovo najpomembnejši Stöcklova (1795–1805) in njej sodobna Edgerjeva suita s koloriranimi jedkancami – prva z osmimi, druga pa s štirinajstimi podobami naših krajev (Jakomin, 2011).

Nato gotovo ne moremo mimo (romantičnih) bidermajerskih krajinarjev. Tako je Matevž Langus naslikal *Pogled na Begunje*, Pavel Künl *Ljubljana - šempetrsko predmestje* (1847) – s Kamniško-Savinjskimi Alpami in prepoznavnim Kamniškim sedlom v ozadju, pa *Ribji trg v Ljubljani* (1847). Anton Karinger (1829–1870) je upodobil Triglav iz Bohinja (1861) *Bohinjsko jezero* (1862) in *Kamniške planine z Mengeškega polja*. Dobesedno pa geografe navduši Marko Pernhart (1824–1871) s svojimi panoramami.

Med realisti se je s krajinarstvom največ ukvarjal Ferdo Vesel (1861–1946). Znan je npr. njegov *Motiv iz Stranj* (1899–1901). V času moderne je v zvezi s krajinarstvom nastalo nekaj del Matije Jama (1872–1947), ki pa je bolj kot pokrajino slikal njene izseke (npr. *Breze*, 1901–1902).

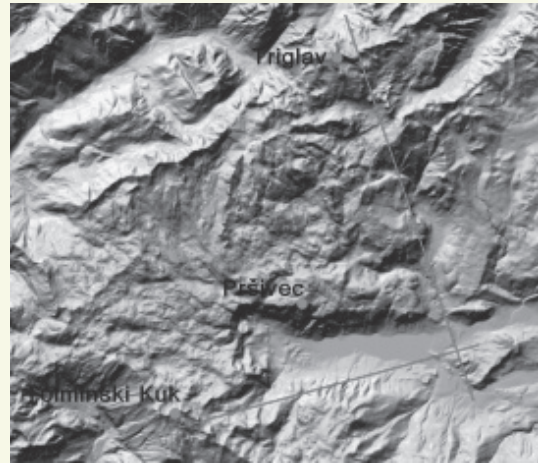
Omeniti moramo tudi impresionista Ivana Groharja (1867–1911), ki je z *Macesnom* (1904) lepo predstavil Škofjeloško hribovje. Seveda je umetniških del na temo krajine še mnogo več, sploh iz novejšega časa (ekspresionizem, modernizem), ko so umetniki odkrivali še dotlej neznane slovenske pokrajine, a smo se zavestno omejili na izbrane, ker lahko zaradi lahke dostopnosti gradiva bralec sam preveri njihovo vsebino oz. tematiko na medmrežju.

Slika 4: Bi umetnik upodobil Ptuj tako?

Slika 5: Anton Karinger (1829–1870): Bohinjsko jezero, 1862, olje na platnu, 45 x 62 cm, hrani Narodna galerija v Ljubljani. (© Narodna galerija, Ljubljana, 2013)
Vir: Narodna galerija v Ljubljani. Medmrežje: <http://www.ng-slo.si/umetnina.asp?id=67> (21. 11. 2012).

Slika 6: Rekonstrukcija gledišča Karingerjevega Bohinjskega jezera. Vir: Narodna galerija v Ljubljani. Medmrežje: <http://www.ng-slo.si/umetnina.asp?id=300> (21. 11. 2012).

Dodamo naj še, da tudi nekdanji grb SR Slovenije in današnji grb Republike Slovenije izhajata iz pokrajine. Slednjega obravnava tudi geografija.

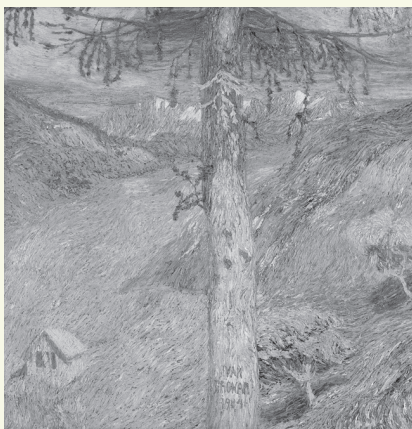
ORIS IZBRANIH DEL

Karingerjeva podoba Bohinjsko jezero (slika 5) sodi med znane romantične krajine slovenskega gorskega sveta, pri kateri je slikar skrbno upodobil enega od treh idiličnih pogledov z jezera. Motiv je izšel tudi na jugoslovanski poštni znamki leta 1968 in slovenski leta 2009. Kustos Narodne galerije dr. Ferdinand Šerbelj (medmrežje 1) ob tem piše, da gre pogled z južne strani jezera, a po naših ugotovitvah je bolj verjetna vzhodna stran (slika 6). Na sliki desno je (zelo verjetno) Triglav, v osredju prepoznamo Pršivec, levo pa je verjetno Tolminski Kuk.

Če se znova ustavimo pri Groharjevem *Macesnu*, geografje tu ne zanima barvna usklajenost ali moderen

pristop, ki ga je avtor dosegel s tem, ko je skoraj kvadratno obrezal prvotno sliko, pa tudi ne ugotovitev, da se avtor na neki način istoveti s trpežnim macesnom (na katerega je v debel barvni sloj vtisnil tudi svoje ime kot bi z nožem vrezal v lubje), ampak pokrajina. Tudi če ne vemo, da je delo naslikal nekje v okolici očetove domačije, s slike razberemo oblikovanost površja, gore v ozadju, vidimo leseno brunarico, ki so jo poznejši lastniki pozidali, in že omenjeni macesen, ki ga verjetno nikdar niti ni bilo. Slikar je naslikal pogled, ki se odpira od soriškega zaselka Heblarji proti zahodu, proti Črni prsti. Gre za severni rob Škofjeloškega hribovja, ki prehaja v obrobje Julijskih Alp. Lokacijo lahko z malo truda najdemo na zemljevidu, kar je tudi odlična didaktična vaja pri pouku geografije.

Med likovnimi deli, kjer še lažje prepoznamo geografski vidik, so gotovo dokaj realistični pejzaži in panorame, kamor sodijo že prej omenjeno *Bohinjsko jezero* Antona Karingerja. Če imajo nekateri Antona Karingerja za slikarja,

Slika 7: Ivan Grohar (1867–1911): Macesen, 1904, olje na platnu, 100,5 x 98 cm, hrani Narodna galerija v Ljubljani. (© Narodna galerija, Ljubljana, 2013)
Slika je bila naslikana avgusta leta 1904 na očetovi domačiji.

Slika 8: Marko Pernhart (1824–1871): Panorama s Stola II (Pogled proti Bledu in Triglavu sredina 19. st.), olje na platnu, 87 x 189 cm, hrani Narodna galerija v Ljubljani. (© Narodna galerija, Ljubljana, 2013)
Vir: Narodna galerija v Ljubljani. Medmrežje: <http://www.ng-slo.si/umetnina.asp?id=40> (22. 11. 2012).

ki je slikal gore iz dolin, pa je bil Marko (Markus) Pernhart pravi hribolazec med slikarji. Na avstrijskem Koroškem rojeni slikar je naslikal več panoram s slovenskih gora, npr. s Triglava, s Stola, pa tudi s Šmarne gore. Čeprav mu ne pripisujejo umetniške odličnosti, pa je vendarle znal s čopičem ravnati izurjeno in izvabiti kar največ v pokrajini skrite lepote. Narava mu je namreč v mnogih poteh po Koroškem in Kranjskem odprla oči za doživljanje igre sonca in senc, ki še poudarijo gorski relief in odslikajo gore v gladini jezer in rek, če povzamemo misli Emilijana Cevca v *Slovenski umetnosti* (1967).

Če podrobneje pogledamo samo njegovo panoramo s Stola, nas preseneti obilica podrobnosti in reliefna plastičnost slike. Tako npr. lepo vidimo Blejsko jezero in globoko vrezano strugo Save s terasami v ledeniškem gradivu Blejskega kota in še močno poledenelo pobočje Triglava. Čeprav je slikar precej previšal relief, pa ostaja dejstvo, da je njegovo izurjeno oko dokaj dobro ohranilo druga sorazmerja. Navsezadnje je tudi njegovo drugo delo *Bled* realnejše kot na mnogih drugih upodobitvah. Primerjavo, v kolikšni meri je uspel slikar prenesti pokrajino na platno, nam danes omogoča npr. program *Google Earth*, ki lahko prikaže površje tridimenzionalno, da ne govorimo o možnostih, ki jih omogoča ustrezno podprt digitalni model reliefa, seveda pa bi se lahko najbolje prepričali, če bi se sami povzpeli na Stol in opazovali pokrajino pod seboj. Kakor koli, tudi tovrstne slike so geografom dodatna informacija, še zlasti ker omogočajo zgodovinsko perspektivo.

FOTOGRAFIJA KOT IZRAZNO IN SPOROČILNO SREDSTVO IN NJENA ZASTOPANOST V GEOGRAFSKIH UČBENIKIH

Če smo zgoraj ugotavljali, da moremo iskati geografske informacije tudi v likovnih umetninah, to še toliko bolj velja za fotografije, ki so realna podoba pokrajine, če vzamemo v zakup omejitve dveh dimenzij. Kot drugo pa velja poudariti, da je tudi geografija lahko umetniško

delo. Je pa v obeh primerih fotografija primerno orodje za pridobivanje celostnega (geografskega) znanja.

Sporočilo fotografije je lahko, kako in kje živijo ljudje, likovna posebnost pa analogni sestav – sekundarne, sorodne barve.

Če izhajamo iz realnosti, se v učbenikih pojavlja fotografija kot temeljno slikovno gradivo tako po številu enot kot po velikosti prostora, ki ga zaseda (približno polovica vseh strani). Ne glede na to, ali je fotografija umetniška ali ne, je zato nosilec pomembnih, če že ne ključnih informacij, ali vsaj moralo bi biti tako. Gre namreč za problem, da je marsikdaj fotografija podvojitve besedila, samo da je, ne pa da bi besedilo dopolnila ali zaokrožila.

Pojavlja se tudi vprašanje, kakšno razmerje med besedilom in slikovnim gradivom bi bilo optimalno oziroma ali je pri tem sploh mogoče določiti mejo. Preprostega odgovora ni mogoče dati, ker je tudi vloga slikovnega gradiva različna. Ni namreč vseeno, ali je njegova vloga razvijanje prostorske predstavljalivosti ali neki (napol) estetski užitek ali samo zanimivost. Zdi se, da so avtorji v današnjih geografskih učbenikih v zadostni meri vključili slikovno gradivo, da pa ni vedno v pravi funkciji, še zlasti pa ne prave velikosti. Zlasti mnoge fotografije so velikokrat premajhne (skoraj neuporabne so npr. fotografije, manjše od 4 x 8 cm). Panoramski posnetki, posnetki iz zraka ali pa izseki, ki prikazujejo veliko število podrobnosti, bi morali biti precej večji, optimalno pol strani formata A4 ali vsaj kakšnih 8 x 15 cm. Je pa odvisno tudi od vsebine. Če je na fotografiji ena stavba ali pa neka žival na pašniku, potem z majhnostjo nič ne izgubimo, če pa gre npr. za panoramo Ljubljanske kotline, pa pri majhnem formatu ne ločimo niti velikih reliefnih kategorij, kaj šele podrobnosti.

Ali so katere od fotografij v naših učbenikih tudi umetniške? Odgovor ni preprost, saj že težko rečemo, kdaj je neka fotografija umetniška, kdaj je na njej nekaj več, kdaj nam sporoča še nekaj več, torej ne z golo vsebino, ampak še s kompozicijo, barvami, svetlobo in senco, dinamiko, časom osvetlitve ... Temeljni namen in smisel fotografij v geografskih učbenikih, knjigah, revijah in v elektronski

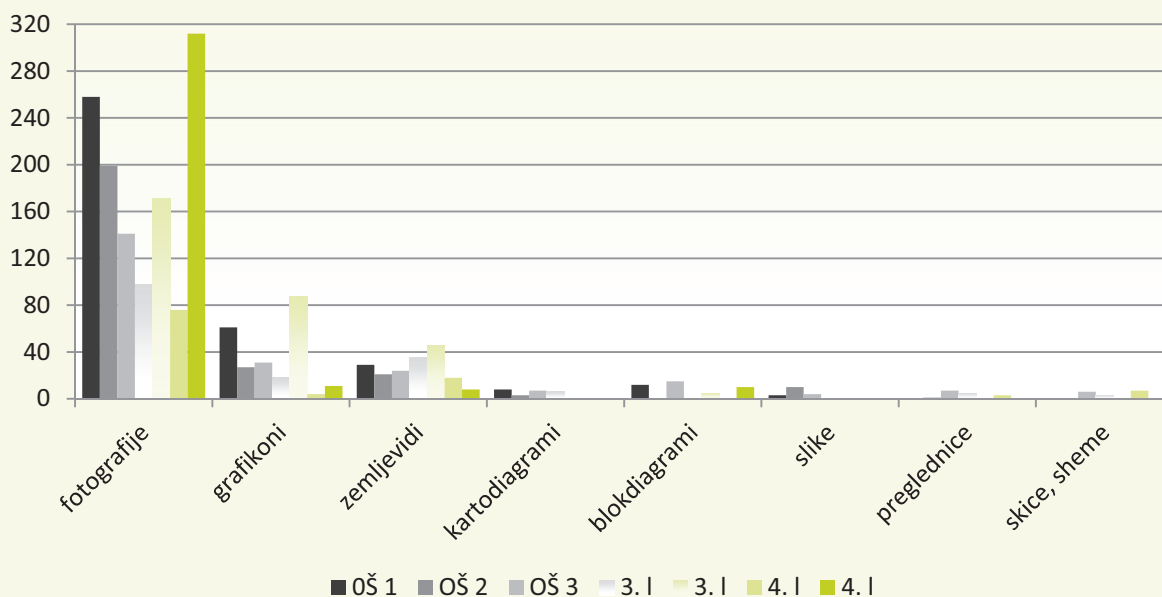

Slika 9: Stanovanjski blok v ZDA (Foto: A. Polšak, 2008.)

Slika 10: Logarska dolina (Foto: A. Polšak, 2006.)
V kaj se je zastrmel planinec?

Slikovno gradivo v izbranih učbenikih za geografijo Slovenije (število enot)

Graf 1: Vrsta slikovnega gradiva v izbranih učbenikih za osnovno in srednjo šolo, ki obravnavajo Slovenijo (9. r osnovne šole ter 3. in 4. letnik srednjih šol)

obliki je gotovo sporočilnost, da je nosilec geografskih informacij, ne pa umetniški vidik. Ta je lahko navzoč, a v praksi je tega malo. Kar pogledimo za primerjavo naše geografske učbenike ali strokovne knjige in jih primerjajmo z najnovejšim Atlasom Slovenije, kjer so objavljene načrtno izbrane fotografije, pa še tam lahko le nekaterim od njih pripišemo tisto »nekaj več«, nekaj umetniškega, poglobljenega, skratka tistega, kar pri gledalcu sproža čustveni odziv, vpliva na čutila in/ali intelekt. Če dodamo k temu, da mora umetnina *izražati idejo, imeti vsebino, ki ne presahne: lahko jo čez čas razumemo v novem pomenskem odtenku in jo drugače vrednotimo, a zaradi ideje ostaja zgovorna, nas prevzame in je obče človeška (Wikipedia)*, je meja med geografskim in umetniškim precej nejasna ali pa sta si precej vsaksebi, potem bomo med fotografijami in drugim slikovnim gradivom našli resnično malo umetniškega. A možno je uživati tudi ob lepih geografskih fotografijah, saj nas prevzame marsikatera fotografija zasneženih zimskih pokrajin, globoko vrezanih alpskih dolin, z različnimi vzorci rastlinstva in poseljenosti oblikovana pokrajina ipd.

Naj še sklenemo na strokovnem in ne toliko umetniškem področju. Pri učbenikih geografije nas je namreč zanimalo, kakšne vrste slikovno gradivo se pojavlja v njih. Izbrali smo štiri srednješolske (za raven gimnazije) in tri osnovnošolske, ki obravnavajo geografijo Slovenije. Gre za dokaj majhen vzorec, a ugotavljamo, da bi bilo podobno razmerje med vrsto gradiva tudi pri preostalih učbenikih, čeprav je njihova tematika zelo različna. Mogoče bi pri kakem učbeniku bil višji delež shem in skic, drugje pa spet grafikonov, zemljevidov in kartodiagramov (npr. pri učbenikih obče geografije za 1. letnik srednjih šol), saj geografski učbeniki zajemajo tako splošno (občo) in regionalno

kot geografijo od ravni celin do Slovenije, zanje pa je na voljo različno gradivo.

V povprečju je pri vseh (izbranih) učbenikih daleč največ fotografij, sledijo grafikoni in zemljevidi, preostala gradiva pa je dosti manj. Tako je zelo malo blokdiagramov, ki so zelo nazorna tehnika predstavitve pojavov, še manj je kartodiagramov, raznih shem in skic, presenetljivo malo pa je preglednic (grafikon 1).

Takšno stanje ni nujno slabo, saj so avtorji lahko dokaj uspešno kombinirali slikovno gradivo in besedilo in večinoma niti ni potrebe po drugačnem razmerju gradiva. Mogoče bi lahko bilo nekaj več zemljevidov, a obstajajo tudi atlasi, ki dopolnjujejo učbenike; lahko bi bilo tudi več česa drugega, a je lahko stvar pojasnjena dovolj dobro že v besedilu ipd. Je pa treba poudariti, da samo število različnega gradiva še ne pomeni njegove ustreznosti. Če gradivo ne dopolnjuje besedila in ga celo posredno podvaja, potem nima pravega smisla. Prav tako tudi ni smiselno niti učinkovito nizati fotografijo za fotografijo, še zlasti če so te skoraj nedopustno majhne (panoramska ali pokrajinska fotografija v velikosti 8 x 4 cm ne pokaže niti večjih potez pokrajine, kaj šele podrobnosti – in v enem od učbenikov smo našli vsaj polovico takšnih – premajhnih – fotografij). Tega se verjetno zavedajo tudi avtorji, a tudi ti so omejeni tako z razmerjem gradiva kot samim obsegom učbenikov.

SKLEP

Glede za te ugotovitve lahko sklenemo, da je množico slikovnega gradiva in še zlasti močno prevladujoče fotografije nujno vključiti v obravnavo vsebin, saj so nosilec mnogih ne samo obrobnih, ampak tudi ključnih geografskih

informacij. Poleg tega pa imajo pomembno vlogo tudi pri razvijanju posebnih (predmetnih) veščin, kot so orientacija, prostorska predstava, branje grafov, posredno opazovanje

pokrajine idr., da o motivacijski vlogi niti ne govorimo. Spregledati pa ne bi smeli tudi umetniških del, na katera smo kratko spomnili v prvem delu tega prispevka.

LITERATURA

Cevc, E. (1967). Slovenska umetnost. Prešernova družba; cit. po: medmrežje: <http://www.gore-ljudje.net/novosti/41314/> (22. 11. 2012).

Jakomin, J. (2011). Kulturna krajina in slovensko slikarstvo. Diplomsko delo. Pedagoška fakulteta Ljubljana, Oddelek za likovno pedagogiko. Medmrežje: http://pefprints.pef.uni-lj.si/604/1/Jernej_Jakomin_KULTURNA_KRAJINA_IN_SLOVENSKO_SLIKARSTVO.pdf (22. 11. 2012).

Klemenčič, M. M., Lipovšek, I. (2002). Geografija Slovenije 1: učbenik za 3. letnik gimnazij. Ljubljana: DZS.

Klemenčič, M. M., Lipovšek, I. (2003). Geografija Slovenije 2: priprava na maturo. Ljubljana: DZS.

Medmrežje 1: <http://www.posta.si/opis-postnega-ziga/3924/Romanticno-slikarstvo-krajina?nodeid=534> (22. 11. 2012).

Novak, F. (2003). Geografija Slovenije: učbenik za 9. razred devetletne in 8. razred osemletne osnovne šole. Ljubljana: DZS.

Račič, J., Večerič, D. (2003). Geografija za osmi razred 8-letne in deveti razred 9-letne osnovne šole. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.

Senegačnik, J. (2008). Slovenija 1: geografija za 3. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan.

Senegačnik, J. (2008). Slovenija 2: geografija za 4. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan.

Senegačnik, J. (2012). Geografija Slovenije: učbenik za 9. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan.

POVZETEK

Geografija kot veda in kot šolski predmet pogosto uporablja različne vizualne podobe. Med njimi po številčnosti prevladujejo fotografije, posebno mesto pa imajo umetniške upodobitve pokrajine, čemur pravijo v likovni umetnosti krajina. Razlika med obema področjema je v načinu obravnave in v dojemanju tega dela Zemljinega površja; če likovna umetnost išče v njem umetniški navdih, pa geografija jemlje (po) krajino kot predmet preučevanja, kjer se prepletajo naravne in družbene prvine, ki ga ne samo oblikujejo, ampak tudi preoblikujejo. V prispevku je dodana tudi kratka analiza drugega vizualnega gradiva, ki se pojavlja v šolskih učbenikih.

ABSTRACT

Geography as a science and as a school subject often uses different visual images. Photographies are predominant while art images of land also known as landscape in art occupy a special place. The difference between the two areas is in the mode of discussion and understanding this part of the Earth's surface. If art seeks for artistic inspiration geography takes landscape as a subject under study where natural and social elements are interwoven. They do not only form but also transform the landscape. In this article the analysis of other visual materials from textbooks is added.